

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

THE PRCULIARITIES OF INNOVATIVE AND INVESTMENT PROCESSES IN THE ENTERPRISE

У статті розглянуто поняття інвестицій та інновацій, їх взаємозв'язок. Встановлено різницю між інноваційно-інвестиційними та інвестиційно-інноваційними процесами. Окреслено роль та необхідність інноваційно-інвестиційних процесів та їх мету. Обґрунтовано значущість інноваційної культури, інноваційного клімату, інноваційного потенціалу організації в управлінні інноваційно-інвестиційними процесами на підприємстві. Розглянуто управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, включно з інноваційно-інвестиційною політикою. Встановлено підходи до управління інноваційно-інвестиційними процесами на підприємстві: регулювання факторів впливу на інноваційно-інвестиційні процеси (впровадження та вдосконалення інноваційної культури, покращення інноваційного потенціалу та інноваційного клімату підприємства), ґрунтування управління інноваційно-інвестиційними процесами на постулатах, що визначають особливості управління інноваційно-інвестиційними процесами.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційно-інвестиційні процеси, система управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, методи управління інноваційно-інвестиційними процесами.

В статье рассмотрено понятие инвестиций и инноваций, их взаимосвязь. Установлено разницу между инновационно-инвестиционными и инвестиционно-инновационными процессами. Определены роль и необходимость инновационно-инвестиционных процессов и их цель. Обоснована значимость инновационной культуры, инновационного климата, инновационного потенциала организации в управлении инновационно-инвестиционными процессами на предприятии. Рассмотрено управление инновационно-инвестиционной деятельностью, включая инновационно-инвестиционную политику. Установлены подходы к управлению инновационно-инвестиционными процессами на предприятии: регулирование факторов влияния на инновационно-инвестиционные процессы (внедрение и совершенствование инновационной культуры, улучшение инновационного потенциала и инновационного климата предприятия), обоснование управления инновационно-инвестиционными процессами на постулатах, определяющих особенности управления инновационно-инвестиционными процессами.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инновационно-инвестиционные процессы, система управления инновационно-инвестиционной деятельностью, методы управления инновационно-инвестиционными процессами.

The article discusses the concept of investment and innovation, their relations, defines the difference between innovation and investment and investment and innovation processes. The article defines the role and the need for innovation and investment processes and also their purpose. The article substantiates the importance of innovation culture, innovation climate, innovative capacity of the organization in the management of innovation and investment processes in the enterprise. The article considers the management of innovation and investment activity, including innovation and investment policies. The article establishes approaches to management of innovation and investment processes in the enterprise: the regulation of influence factors on innovation and investment processes (introduction and improvement of the culture of innovation, improve the innovative capacity and innovation climate of the enterprise), substantiation of management of innovation and investment processes on the postulates that define the features of management of innovation and investment processes.

Keywords: innovation, investment, innovation and investment processes, the system of innovation and investment activities management of innovation and investment processes.

Вступ. Конкурентні переваги в діяльності підприємства значно залежать від здійснення інноваційної діяльності. Управління інноваційними та інвестиційними процесами, наявність джерел фінансування, як зовнішніх так і внутрішніх та їх мобілізація визначають результативність інноваційної діяльності. Управління інноваційними процесами сприяє раціоналізації процесів створення інновацій, мінімізації затрат часу й підвищенню ефективності проектів. У свою чергу управління інвестиційними процесами сприяє вибору найбільш ефективного проекту та зниженню ризику. Тому управління інноваційно-інвестиційними процесами є необхідним для успішного функціонування підприємства та підтримання його конкурентних переваг.

Проблематиці управління інноваційно-інвестиційними процесами приділяють велику увагу зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Й. Шумпетер, Т.В. Блудова, В.В. Токар, Белоусова Л.І., Асаул А.Н., Дж. Вейнтрауб, Дж. Рао, В.О.Косьяненко, М.В. Кадничанський, Ю.О. Тараруєв, О.В. Фарат, Р.Р. Русин-Гриник, Н.М. Богацька, Ю.О. Обущак, І.М. Крейдич.

Постановка завдання. Метою роботи є виявлення особливостей управління інноваційно-інвестиційними процесами на підприємстві. Завдання дослідження полягають у визначенні ролі інноваційно-інвестиційних процесів, їх необхідності, визначенні особливостей управління інноваційно-інвестиційними процесами, дослідженні підходів до управління інноваційно-інвестиційними процесами на підприємстві.

Методологія. Дослідження проводилося на основі методів економічного, логічного та причинно-наслідкового аналізу. Теоретичною

базою дослідження стали положення та висновки вітчизняних і зарубіжних науковців, що розглядали досліджуване питання.

Результати дослідження. Для розуміння інноваційно-інвестиційних процесів слід з'ясувати, що таке інновації та інвестиції. Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Провідний науковець Й. Шумпетер називає інновації «новими комбінаціями», кажучи, що "прибуток є результатом виконання нових комбінацій", "без розвитку немає прибутку, без прибутку немає розвитку" зміни з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості [2].

На основі даних визначень можна зробити висновок, що інновації – це новостворені продукти, технології, бізнес-моделі. Кожна з них потребує фінансових вкладень та інвестицій. Тому інноваційний процес у будь-якому разі супроводжується інвестиційним.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиції як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [3].

У розвинутих державах світу нині інтенсивно розвиваються галузі шостого технологічного укладу: біотехнології, аерокосмічна промисловість, нанотехнології, нові матеріали, оптоелектроніка, системи штучного інтелекту, мікроелектроніка, мікросистемна механіка, інформаційні супермагістралі, програмне забезпечення і засоби імітації, системи управління персоналом. В Україні ж основна частка промислової продукції виробляється галузями третього та четвертого технологічних укладів [4].

У зв'язку з цим, інноваційно-інвестиційні процеси є необхідними для реалізації на підприємствах України, адже від управління ними залежить розвиток підприємства та країни, її перехід на новий технологічний уклад.

Поєднання інвестицій та інновацій можливе у двох випадках [5]:

1) інноваційно-інвестиційні процеси – процеси, які відповідають за надходження інвестицій в інновації. Вони забезпечують рух інвестицій на підприємстві та розвиток інноваційної діяльності підприємства загалом.

2) інвестиційно-інноваційні процеси – пошук та використання інноваційних засобів ведення інвестиційної діяльності [5].

Мета інвестиційно-інноваційного процесу полягає у реакції підприємства на вимоги ринку, до того ж інвестиційно-інноваційний процес

виражається у формі реальних інвестицій [5]. В ході реалізації інвестиційно-інноваційного процесу ресурси вкладаються в оновлені основні засоби, що є необхідним для виробництва вдосконаленого продукту, але створене без використання новітніх відкриттів фундаментальної науки [5].

Тобто інвестиційно-інноваційні процеси спрямовані на впровадження інновацій, коли цього вимагає ринок, а інноваційно-інвестиційні процеси спрямовані на нові розробки, наукові дослідження, тобто інвестиції заради інновацій.

На результативність інноваційно-інвестиційних процесів впливають такі фактори як необхідний розмір інвестицій в інновації, рівень ризику, масштаб і характер ефекту від інноваційно-інвестиційного процесу, рівень значущості інновацій та їх ступінь готовності до реалізації.

Система управління інноваційно-інвестиційною діяльністю – це упорядкована система впливу на інноваційно-інвестиційні процеси, що протікають на підприємстві, на основі сукупності регламентуючих положень, які забезпечують структурним підрозділам підприємства досягнення індикативно заданих або прогнозованих результатів на основі інноваційної моделі розвитку [6].

Інноваційно-інвестиційні процеси на підприємстві значною мірою залежать від інноваційної культури, інноваційного клімату, інноваційного потенціалу організації. Тобто для здійснення успішного управління інноваційно-інвестиційними процесами слід зацентувати увагу саме на цих трьох елементах.

Інноваційна корпоративна культура – це система поширених в компанії норм і цінностей, що забезпечують високий рівень сприйняття, ініціації та реалізації інновацій [7].

За авторами статті «Розвиток інноваційної культури підприємства» Джозефа Вейнтрауба та Джея Рао інноваційна культура базується на шести елементах: ресурси, процеси, цінності, поведінка, клімат і успіх. (табл. 1) [8].

Елементи інноваційної культури

№ З/п	Елемент інноваційної культури	Характеристика	Значення для управління інноваційно-інвестиційними процесами
1	Цінності	Цінності лежать в основі пріоритетів, рішень і позиціонування компанії, що знаходить своє відображення в тому, як компанія витрачає свій час і гроші. Цінності компанії - це не те, про що її лідери говорять або пишуть у звітах, а те, що вони роблять і в що інвестують.	Через цінності забезпечується креативність працівників, їх навчання, готовність до провалу. Цінності забезпечують ефективність процесів, швидкість їх виконання, та генерацію нових.
2	Поведінка	Поведінка відображає дії людей у процесі створення інновацій. Стосовно лідерів, то мова йде про такі дії, як готовність жертвувати існуючими продуктами заради нових і кращих, надихати співробітників яскравим описом майбутнього і долати бюрократичні перепони. Дії співробітників на підтримку інновацій передбачають завзятість у подоланні технічних складнощів, «добування» ресурсів в умовах обмеженого бюджету, облік думок споживачів.	Поведінка виражається у натхненні персоналу, наставництві, ініціативі, підтримці, використанні можливостей в несприятливих обставинах, адаптації плану дій. Поведінка забезпечує гнучкість процесів, їх стійкість, знижує ризики невдач.
3	Клімат	Клімат – це настрій, який підтримується в робочому середовищі. Інноваційний клімат культивує залученість співробітників і ентузіазм, сприяє тому, щоб люди проявляли ініціативу, ризикували в безпечному середовищі, навчалися і мислили незалежно.	Клімат виражається у командній роботі, в мінімізації бюрократії та відповідальності. Клімат забезпечує простоту процесів, безпеку їх виконання та синергійний ефект від співробітництва.
4	Ресурси	Ресурси - це люди, системи та проекти. Люди, особливо «ентузіасти інновацій», - найважливіший фактор, так як вони роблять сильний вплив на цінності і клімат в організації.	Ресурси виражаються в інтелектуальних здібностях робітників, в часі, в грошах і в просторі. Ресурси впливають на ефективність процесів та безпосередньо на їх здійснення.
5	Процеси	Процеси - це шляхи, якими йдуть інновації по мірі їх розвитку.	Являють собою інноваційно-інвестиційні процеси (генерація ідей, реалізація проектів, розробка, інвестиції і тд.)
6	Успіх	В інноваціях успіх може бути досягнутий на трьох рівнях - зовнішньому, корпоративному та особистісному. Зокрема, зовнішнє визнання показує, наскільки інноваційною вважають компанію клієнти і конкуренти, чи дають інновації відчутний фінансовий результат. В цілому успіх підкріплює цінності, поведінку і процеси в компанії.	Успіх виражається у мотивації, розвитку, в дисципліні та іміджі. Успіх забезпечує злагодженість процесів, їх впорядкованість та результативність.

Джерело: складено на основі [8]

Інноваційний потенціал – це сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-

освітніх можливостей підприємства (країни, галузі, регіону, тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки [9].

Складовими інноваційного потенціалу є: ринковий потенціал, інтелектуальний потенціал, кадровий потенціал, техніко-технологічний потенціал, інформаційний потенціал, фінансовий потенціал, мотиваційний потенціал, комунікаційний потенціал, науково-дослідний потенціал [10].

Ринковий потенціал відображає рівень відповідності можливостей підприємства зовнішнім ринковим потребам інновацій, які генеруються ринковим середовищем [10]. Ринковий потенціал безпосередньо впливає на інвестиційну складову, високий рівень ринкового потенціалу сприяє залученню інвестицій, а також сприяє залученню більш кваліфікованих працівників, що у свою чергу збільшує інтелектуальний капітал.

Інтелектуальний потенціал визначає можливості генерації і сприйняття ідей, задумів новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень [10]. Це передбачає наявність фахівців не лише з високою фаховою підготовкою, а й здатних до продукування нових орієнтованих знань і втілення їх в інновації, які відповідають потребам ринку [10].

Кадровий потенціал характеризує можливості персоналу і робітників підприємства застосувати нові знання та технології, організаційні й управлінські рішення, виконати розробку і виготовити нову інноваційну продукцію [10]. Кадрова складова забезпечується фаховою підготовкою персоналу підприємства на рівні, що відповідає сучасному розвитку науки і техніки. Ця складова значною мірою визначає систему менеджменту, її гнучкість, адаптивність [10]. Кадровий потенціал виявляє безпосередній вплив на управління інноваційно-інвестиційними процесами, адже він являє собою компетенції як керівників так і робітників, їх здібності.

Техніко-технологічний потенціал відображає здатність оперативно переорієнтувати виробничі потужності підприємства і налагодити економічно ефективно виробництво нових продуктів, які відповідають ринковим потребам [10]. Ця складова характеризує відповідність матеріально-технічного стану підприємства, наявність резервів чи можливості їхнього швидкого отримання, гнучкість обладнання і технологій, оперативність роботи конструкторських і технологічних служб [10]. Техніко-технологічний потенціал впливає на послідовність та структуру інноваційно-інвестиційних процесів, а також управління ними, також у техніко-технологічному потенціалі відображається зв'язок усіх процесів на підприємстві з інноваційно-інвестиційними, що дає змогу оптимізувати та збільшити їхню ефективність за рахунок оптимізації інших процесів.

Інформаційний потенціал відображає інформаційну забезпеченість підприємства, ступінь повноти і точності інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень [10].

Фінансовий потенціал відображає відповідність фінансового стану, інвестиційної привабливості, кредитоспроможності і системи ефективного управління фінансами підприємства щодо забезпечення стійкої інноваційної діяльності на усіх етапах інноваційного циклу [10]. Фінансовий потенціал безпосередньо має вплив на інноваційно-інвестиційні процеси, що виявляється в інвестиційній привабливості підприємства, його можливостей залучення інвестицій і т. ін.

Мотиваційний потенціал характеризує можливість підприємства щодо приведення у відповідність і узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного процесу [10]. Впливає на ефективність інноваційно-інвестиційних процесів, їх оперативність, мобільність, якість реалізації.

Комунікаційний потенціал характеризує наявність комунікаційних зв'язків, які відображають рівень визначеності та ефективності взаємодії підприємства з елементами зовнішнього середовища, що сприяють реалізації мети інноваційної діяльності, тобто наявність надійних зв'язків з партнерами, постачальниками ресурсів, каналами розповсюдження і збуту, споживачами інноваційної продукції [10]. Має вплив на залучення інвестицій, також на впровадження інновацій та на генерацію ідей, що у свою чергу виявляє вплив на інноваційно-інвестиційні процеси загалом.

Науково-дослідний потенціал відображає наявність створеного резерву результатів науково-дослідних робіт, достатнього для генерації нових знань, спроможності проведення досліджень з метою перевірки ідей, новацій і можливості їхнього використання у виробництві нової продукції [10]. Має безпосередній вплив на інноваційно-інвестиційні процеси, від науково-дослідного потенціалу залежить наявність цих процесів, розмір інвестицій, кількість та ефективність проектів, інноваційні можливості підприємства.

Інноваційний клімат – зовнішні бар'єри, всі фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал підприємства, а саме: можливості для виробництва нових або поліпшених видів продукції або послуг; можливості для зміни соціальних відносин на підприємстві (кадрові інновації); можливості для розробки нових методів управління (управлінські інновації); можливості для створення нових механізмів просування продукції на ринок (ринкові інновації); можливості придбання ноу-хау, патентів; законодавча база, низька ставка рефінансування, пільгове оподаткування; взаємодія влади й бізнесу; практика комерціалізації технологій [11]. Інноваційний клімат визначає можливість існування інноваційно-інвестиційних процесів в організації, не сприяливий інноваційний клімат не дає можливості підприємстві займатись інноваційною діяльністю та зменшує

можливість отримання інвестицій, у той час як сприятливий навпаки. Управління полягає у визначенні правильної галузі виробництва, сегменту ринку та території, щоб сформувавши високий рівень інноваційного клімату.

Автори статті «Підходи до управління інноваційно-інвестиційними процесами на підприємствах» І.М. Крейдич та В.Р. Товмасьян виділяють постулати методології формування та реалізації інноваційно-інвестиційної політики підприємств, які поділені на позитивні, негативні та нейтральні. На постулатах базується інноваційно-інвестиційна політика підприємства (табл. 2) [12].

Таблиця 2

Постулати реалізації інноваційно-інвестиційної політики

Постулати негативного впливу	Постулати нейтрального впливу	Постулати позитивного впливу
1. Упередження, що інвестиційна стратегія передуватиме інвестиційній політиці;	1. Швидкий період окупності інвестицій, як запорука ефективності інвестицій;	1. Стабільне податкове законодавство та спрощений порядок адміністрування податків;
2. Показники оцінювання ефективності інвестиційних проєктів;	2. Уявлення, що інвестування краще ніж кредитування;	2. Реструктуризація активів підприємства;
3. Податкові пільги сприяють залученню інвестицій у реальний сектор економіки;	3. Присутність конвергенції на інвестиційному ринку;	3. Контролінг інвестиційної діяльності;
4. Інвестування в інструменти фінансового ринку;	4. Венчурне інвестування;	4. Стабільна політична ситуація;
5. Рівень інвестиційної привабливості підприємства;	5. Амортизаційна політика підприємства;	5. Рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу;
6. Ризики та перешкоди на шляху реалізації інноваційно-інвестиційної політики;	6. Інституціональне забезпечення інвестиційного процесу в економіці	

Джерело: [12]

Для управління інноваційно-інвестиційними процесами слід використовувати постулати позитивного впливу, та також постулати нейтрального впливу, разом з тим слід враховувати інноваційний клімат підприємства, його інноваційний потенціал та інноваційну культуру. Оптимізувавши всі ці фактори, підприємство отримає оптимальну систему управління інноваційно-інвестиційними процесами в організації.

Висновки. Інноваційні та інвестиційні процеси є взаємопов'язаними між собою та взаємозалежними. Поєднуються вони двома способами, утворюючи або інноваційно-інвестиційні процеси, або інвестиційно-інноваційні. Різниця цих процесів полягає у послідовності та пріоритетності чи інновацій, чи

інвестицій. Оптимізація та ефективність інноваційно-інвестиційних процесів забезпечується за рахунок управління ними.

Управління інноваційно-інвестиційними процесами здійснюється за основі таких підходів: 1) полягає у регулюванні факторів впливу на інноваційно-інвестиційні процеси, тобто впровадженні та вдосконаленні інноваційної культури підприємства, покращення інноваційного потенціалу та інноваційного клімату підприємства; 2) полягає у дотриманні певних парадигм, постулатів, які впливають на інноваційно-інвестиційну діяльність підприємства та визначають особливості управління інноваційно-інвестиційними процесами.

Найоптимальнішим варіантом управління інноваційно-інвестиційними процесами на підприємстві є поєднання двох підходів. Використання постулатів позитивного та нейтрального впливу разом з оптимізацією інноваційної культури, потенціалу та клімату. Це сприятиме підвищенню ефективності інноваційно-інвестиційних процесів на підприємстві, підвищенню рівня конкурентоспроможності та сприятиме розвитку підприємства.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер.[Електронний ресурс] — М.: Прогресс, 1982. — 455 с. – Режим доступу: <http://socioline.ru/book/j-shumpeter-teoriya-ekonomicheskogo-razvitiya>
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
4. Блудова Т.В. Моделювання інноваційно-інвестиційної діяльності в контексті економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]/ Т.В. Блудова, В.В. Токар// Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». –2013 р. –№ 2 – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1826>
5. Сподіна В.О. Інновації та інвестиції: сутність та взаємозв'язок: [Електронний ресурс]/ В.О.Сподіна // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013 р. –№ 12 – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2640>
6. Белоусова Л.І. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Л.І. Белоусова – Донецьк, 2006. – 20 с.
7. Асаул А.Н. Организация предпринимательской деятельности / А.Н. Асаул. – Учебник. СПб.,: АНО ИПЭВ, 2009 - 336 с
8. How Innovative Is Your Company's Culture? [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://sloanreview.mit.edu/article/how-innovative-is-your-companys-culture>
9. Косьяненко В.О. Інноваційний потенціал: взаємозв'язок з науковим та науково-технічним потенціалом [Електронний ресурс]/ В.О.Косьяненко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2012 р. –№ 1 – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1099&p=1>

10. Фарат О.В. Формування структури інноваційного потенціалу підприємства та особливості управління його розвитком [Електронний ресурс]/ О.В. Фарат, Р.Р. Русин-Гриник // Сховище Львівського національного політехнічного університету .– 2010 р. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18782/1/57-273-278.pdf>
11. Богацька Н.М. Інноваційний потенціал підприємства та фактори впливу на нього [Електронний ресурс]/ Н.М. Богацька, Ю.О. Обущак // Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2011/Economics/10_94479.doc.htm
12. Крейдич І.М. Підходи до управління інноваційно-інвестиційними процесами на підприємствах [Електронний ресурс]/ І.М. Крейдич, В.Р. Товмасян//Економіка та держава. – 2015. – № 1 — Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2015/9.pdf